

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 331.52

МОЛОДІЖНИЙ РИНОК ПРАЦІ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

YOUTH LABOR MARKET AS A COMPONENT OF SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT COUNTRIES

Коваль Н.О.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів
та інноваційного менеджменту,
Вінницький національний технічний університет

У статті розглянуто актуальні проблеми сучасного стану та механізму регулювання молодіжного ринку праці. Представлено його вплив на соціально-економічний розвиток країни та основні складові ринку праці молоді. Запропоновано основні заходи, які повинні бути направлені на комплексне вирішення головних проблем молодіжного ринку праці.

Ключові слова: ринок праці, молодь, безробіття, міграція, народжуваність, смертність, кваліфікація, фахова підготовка, заробітна плата, професійна придатність.

В статье рассмотрены актуальные проблемы современного состояния и механизма регулирования молодежного рынка труда. Представлены его влияние на социально-экономическое развитие страны и основные составляющие рынка труда молодежи. Предложены основные мероприятия, которые должны быть направлены на комплексное решение главных проблем молодежного рынка труда.

Ключевые слова: рынок труда, молодежь, безработица, миграция, рождаемость, смертность, квалификация, профессиональная подготовка, заработная плата, профессиональная пригодность.

Actual problems of the modern state and the mechanism of regulation of youth labor market. Presented its impact on the socio-economic development and the main components of the labor market of young people. The basic measures should be aimed at comprehensive solution to the main problems of the youth labor market.

Keywords: labor market, youth unemployment, migration, fertility, mortality, qualifications, professional training, salaries, professional suitability.

Постановка проблеми. На сьогодні значна частина безробітних – молоді люди до 30 років, а рівень безробіття серед молоді є значно вищий, ніж серед інших вікових категорій. Соціальне значення працевлаштування молоді ставить проблему молодіжного безробіття на одне з перших місць у державній молодіжній політиці. Крім цього, важливою проблемою залишається врегулювання дисбалансу між наявними вакансіями на ринку праці на рівні 180 тис. осіб та кількістю зареєстрованого безробітного населення в Україні – 851,2 тис. осіб.

Для економічного зростання країни потрібен сприятливий інвестиційний клімат і, крім фінансових джерел інвестування, добре підготовлена професійна робоча сила. Без висококваліфіко-

ваного трудового капіталу неможливий успішний розвиток економіки. На сьогодні досить багато розвинутих країн світу забезпечують поповнення робочих місць завдяки притоку мігрантів, тому досить актуально для України призупинити темпи скорочення населення й еміграцію його активної частини за кордон.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У напрямі регулювання молодіжного ринку праці України вже проведені соціально-економічні дослідження, зокрема: Е. Лібановою [1], С. Мельником [2], А. Гайдуцьким [3], Ю. Генераловою [4] та ін. У країнах із розвинутою ринковою економікою рівень заробітної плати забезпечує можливість внутрішньої міграції молоді. Водночас забезпечують гідні умови життя та роботи

молодим особам у країні, де вони народилися та отримали певну професію. У пострадянських країнах низький рівень заробітної плати такої можливості не дає.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, постановка завдання. Проблема розглядають як із погляду демографічних змін у країні, так і з позиції міграційних процесів молоді. Однак питання та головні проблеми молодіжного ринку праці досі залишаються «на порядку денному» і потребують подальшого вивчення.

Метою статті є дослідження стану та механізму регулювання молодіжного ринку праці. Умовиякого повинні заохочувати молодь до більш активного та кваліфікованого пошуку роботи, а також працевлаштування в межах країни.

Виклад основного матеріалу дослідження.

За даними Міжнародної організації праці (МОП) з 2007 р. по 2015 р. чисельність молоді у світі збільшилась на 14,2%, при цьому зайнятість у цій групі зросла на 4,2%, досягнувши 357 мільйонів. Рівень безробіття серед молоді виріс із 13,7% у 2007 р. до 14,9% у 2015 р. Цей показник значно вищий серед юнаків та дівчат, ніж серед дорослих робітників, де безробіття складає 5,1%. Частка зайнятих молодих людей у загальній чисельності молоді в останнє десятиріччя скоротилася з 51,6% до 47,3%.

За цей період чисельність безробітних серед молоді у віці з 15 до 24 років збільшилась із 85 до 91 млн осіб. Ця вікова група складає тільки чверть активного населення у світі, але в списках безробітних на її частку припадає 45%. Водночас більше ніж 300 млн молодих людей працює, але не може перейти межу бідності (\$2 у день) [5].

Аналізуючи стан та головні проблеми молодіжного ринку праці, слід насамперед звернути увагу на демографічні процеси, які відбуваються на ньому. Демографічна криза в Україні, яка характеризується щорічним скороченням чисельності населення від 350 тис. до 400 тис. осіб, вплинула безпосередньо і на чисельність молоді. Її частина у складі населення України поступово зменшується у зв'язку з:

- тривалим збереженням народжуваності на рівні, який не забезпечує навіть звичайного відтворення поколінь. Сумарний коефіцієнт народжуваності (кількість дітей, народжених однією жінкою впродовж усього життя) складає 1,2, але ж для відтворення чисельності населення коефіцієнт має складати 2,15;

- високою смертністю молодих чоловіків. Пік смертей за останній час припадає на 45–47 років. Середня тривалість життя чоловіків у середньому складає 60 років. За даними Держкомстату України в середньому на 1000 чоловіків в Україні припадає 1163 жінок;

- постійні міграційні потоки молоді за кордон. Офіційні міграційні втрати за останні роки становили 798,4 тис. осіб, а за статистичними

даними працевлаштовано за кордоном близько 40 тис. осіб, тобто лише 2% загальної чисельності трудових мігрантів. Неофіційні міграційні втрати – 2–3 млн осіб.

За прогнозом Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. Птухи НАН України, чисельність молоді буде мати динаміку, представлену на рис. 1.

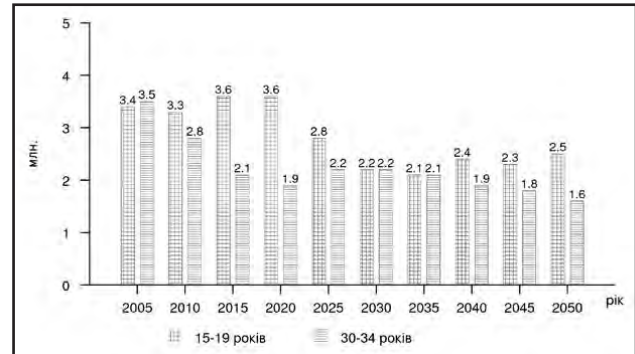

Рис. 1. Склад молоді за віком (прогноз), млн осіб

Як видно з рис. 1 прогнозують позитивну тенденцію чисельності осіб у віці 15–19 років, і навпаки – негативна тенденція щодо чисельності молоді у віці 30–34 років.

Сучасний стан вітчизняного молодіжного ринку праці характеризується наявністю комплексу проблем. Серед них найважливіші такі:

- низький рівень працевлаштування молоді;
- роботодавці та держава не в змозі забезпечити доступне житло молодим сім'ям;
- низька народжуваність серед молоді;
- поширення міграції серед молоді;
- наявність професійно-кваліфікаційного дисбалансу між потребами ринку праці і підготовкою кадрів навчальними закладами;
- брак економічного стимулювання роботодавців щодо створення нових робочих місць;
- брак належної підтримки малого бізнесу з боку владних структур;
- скорочення чисельності підготовлених кваліфікованих робітників;
- низький рівень упровадження інноваційних методів навчання та перенавчання кадрів на виробництві.

Рівень зайнятості молоді в Україні, порівняно з країнами Європейського Союзу (далі – ЄС), є досить високим. За останні роки за даними Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. Птухи НАН України він склав 35% від загального числа населення працездатного віку, що є середнім показником серед європейських країн (Угорщина, Польща, Литва – 20%; Франція, Естонія – 30%; Англія, Австралія – 55%; Данія, Нідерланди – 64–67%).

Ефективних механізмів подолання молодіжного безробіття в нашій країні поки що не вироблено – проблема порівняно нова. У перші роки незалежності України труднощі в процесі пошуку

роботи найчастіше відчували жінки, особи з вищою та середньою фаховою освітою і люди передпенсійного віку, і лише за останні роки – молодь. Хоча сьогодні в Україні за офіційними даними створено близько 125 молодіжних центрів праці й планується відкрити ще 14, функціонує Всеукраїнський молодіжний центр розвитку підприємництва і розширюється мережа студентських служб працевлаштування, проблема молодіжного безробіття гостроти не втрачає.

Відомо, що максимальний рівень економічної активності населення припадає на вік 15–29 років. У цей самий проміжок потрапляє і вік 15–24 роки, коли більша частина молоді навчається, а вже після 25 років її рівень економічної активності не поступається показникам усіх інших вікових груп населення. Рівень економічної активності населення 15–70 років, починаючи з 2010 р. по 2015 р., зберігається на рівні 62%. Тоді як рівень економічної активності молоді у віці 15–34 років поступово скорочується. Якщо у 2010 р. він склав 70,2%, то у 2015 р. – 67,8%. Це пов'язано, по-перше, з тим, що багато молодих осіб працює переважно в тіньовому секторі, а по-друге, – значний відсоток молоді є міграційними «заробітчанами».

Так, за даними Держкомстату України [6] у 2015 р. серед осіб у віці 15–24 років безробітних налічувалось 15%, серед 25–29-літніх – 7,2%. Рівень безробіття серед молоді завжди трохи вище, ніж серед осіб середнього віку, оскільки молодь, як правило, гірше підготовлена до ринку праці, по-друге, не має досвіду роботи, по-третє, життєві установки молоді нестійкі, через що вона мобільніша під час вибору та пошуку нового робочого місця, хоч і не зовсім готова до рішучих самостійних дій на ринку праці. На ринку молодіжного безробіття за останні роки можна помітити позитивні тенденції.

Якщо у 2011 р. рівень молодіжного безробіття склав 50,25% від загальної чисельності економічно активного населення у віці 15–35 років, то вже у 2013 р. він склав 36%, а у 2015 р. – 28,75%.

Важливим моментом на шляху до вирішення питань молодіжного безробіття є проблема вибору спеціальності і схема отримання робочої професії молодими особами. У Німеччині, Італії, Швеції, Франції проблему зайнятості молоді вирішують за допомогою фахової підготовки, стимулюючи її альтернативну форму,

тобто теоретична підготовка в навчальному закладі чергується з трудовою діяльністю на умовах часткової зайнятості. В Україні теж існує подібна практика, але на рівні середньої школи. Завершуючи навчання в школі, молода людина вже має навички професії, можливо, не надто престижної. На рівні ж вищої школи, практичні заняття в ході навчання найчастіше є формальними, а виробничі переддипломні практики в приватному секторі економіки не можуть належно коригувати навчальні заклади.

Достатньо модним та престижним серед молоді стало сьогодні здобуття фахової освіти за кордоном. Але в цьому напрямі є багато нюансів, про які молоді люди повинні мати інформацію.

За останні роки польське місто Вроцлав заохочує українську молодь до навчання в Польщі. Це пов'язано з тим, що польські технічні університети страждають від нестачі абітурієнтів.

Іноді полякам вигідніше заплатити за навчання на Заході (наприклад, у Англії), ніж безкоштовно навчатися в Польщі. Працюючи ввечері та на вихідних у лондонських пабах, можна заробити на прожиття та навчання. До того ж, це дає можливість отримати життєвий досвід, мовну практику та досить швидко інтегруватися до європейської спільноти. Не дивлячись на те, що попит на інженерів досить високий, кількість тих, хто бажає вчитися в політехнічних інститутах, продовжує скорочуватися. Чим ближче до німецького кордону, тим тісніші зв'язки населення з Західною Європою і тим вища мобільність молоді [7].

У сучасних умовах ВУЗи України поступово втрачають значну частину своїх абітурієнтів насамперед через демографічні проблеми та

Рис. 2. Складові молодіжного ринку праці

отриману можливість інтеграції молоді після вступу України в ЄС.

Попит на представників багатьох професій в Україні не задовольняється, а за певними професіями відчувається гострий дефіцит робочої сили. Уже сьогодні український ринок перенасичений економістами та юристами, а їх, як і раніше, продовжують готувати. Попит же є на технологічні спеціальності. Зокрема, за даними Держкомстату України роботодавці тільки в центрах зайнятості України замовили майже 2 тис. фрезерувальників, тоді як серед зареєстрованих безробітних їх налічувалося 440 осіб. Значною мірою незадоволеним залишається попит на електрогазозварників, токарів, слюсарів-сантехніків, будівельників, швачок.

Таким чином, в умовах депопуляції населення, підвищеного рівня безробіття, нерегульованості на ринку праці щодо попиту та пропозиції на деякі професії, проблемами молодіжного ринку праці є першочерговими для розвитку економіки і потребують негайного комплексного вирішення.

Основні заходи, які повинні бути направлені на комплексне вирішення головних проблем молодіжного ринку праці наведено на рис. 2. Державна політика має бути спрямована на збільшення уваги щодо активної політики зайнятості, сприятливого інвестиційного клімату, зростання добробуту сім'ї.

В Україні проблема безробіття пов'язана, зокрема з низьким рівнем заробітної плати. Робоча зайнятість не є для населення гарантією від бідності, що стимулює прагнення молодого населення України будь-якою ціною виїхати за кордон або пошуку роботи в тіньовому секторі, зокрема в кримінальному бізнесі.

Безумовно, назріли питання вдосконалення пенсійної реформи в Україні. Показник смертності в пенсійному віці суттєво від європейського не відрізняється. Якщо чоловік досяг пенсійного

віку, то він, за статистичними даними, має шанс ще прожити в середньому 14 років, а жінки під час досягнення пенсійного віку – 23 роки. Пенсії, які отримують пенсіонери, не забезпечують нормального проживання. Пенсіонери вимушені продовжувати працювати стільки, скільки їм дозволяє стан їхнього здоров'я, отримуючи при цьому пенсії. Наслідком цього є збільшення навантаження на фонд оплати праці активної частини населення через пенсійні відрахування й економіка країни отримує «зворотню реакцію».

Висновки. У країні можна спостерігати позитивні тенденції щодо скорочення рівня молодіжного безробіття. На ринку праці існують диспропорції підготовки спеціалістів і кваліфікованої робочої сили. Зростання економіки, збільшення питомої ваги заробітної плати в собівартості продукції забезпечить зростання платоспроможного попиту та стимулювання виробництва національного продукту.

Вирішення проблем регулювання молодіжного ринку праці в Україні потребує насамперед фінансової забезпеченості і комплексного розв'язання цілої низки соціальних питань. Для покращення демографічної ситуації молода сім'я на початку її створення повинна мати гарантовану підтримку держави.

Не менш важливим моментом зі сприяння працевлаштуванню молоді є відпрацювання порядку надання профорієнтаційних послуг як у навчальних закладах різного рівня, так і в центрах зайнятості. Актуальним залишається й проведення перенавчання, оскільки молодь є більш відкрита до освоєння нової спеціальності. Водночас перенавчання слід проводити за результатами аналізу стану ринку праці та професійної придатності молоді людини.

Отже, вирішення проблем економічного та соціально-демографічного характеру молодіжного ринку праці дасть змогу прискорити соціально-економічний розвиток країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Либанова Е.М. От учебы к работе: состояние молодежи на рынке труда Украины // Презентация на национальном семинаре «От учебы к работе», Европейский Фонд Образования. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.confedu.org/ru/expert.html. – 2006.
2. Мельник С.П. Демографічна ситуація в Україні : стан, головні проблеми та способи їх вирішення // Україна : аспекти праці. – 2015. – № 1. – С. 22–25.
3. Гайдуцький А. Економічна природа міграційного капіталу // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 6(60). – С. 192–205.
4. Генералова Ю. Вплив міграційних процесів на економічне зростання України // Україна : аспекти праці. – 2016. – № 4(58). – С. 181–185.
5. Доклад "Global Employment Trends for Youth 2016" («Мировые тенденции в сфере молодежной занятости, 2016 г.»). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ilo.org/trends>.
6. Статистичний довідник «Україна у цифрах 2015» / Держкомстат України. – К. : Технік, 2016. – 258 с.
7. Логинов Я. Немедленно нужны украинские студенты // Зеркало недели. – 2016. – № 18(647) 12–18 мая.